

O předvojenských sociálních vlivech, působících k utváření charakteru našeho brance.

Fakt, že sociologické vlivy jsou syntetické, složené, projeví se nám výrazně, zabereme-li se do studia vlastností našich nováčků a vlivů, které působily při jejich vzniku a vývoji. Moderní člověk je jak po stránce tělesné, tak i po stránce duševní výsledkem staletého společenského vývoje a velmi četných jiných vlivů, ať už jsou to vlivy biologické, ethnografické, anthropologické, psychologické nebo i jiné.

Proto i na charakter dnešního člověka a zvláště mladého muže, přicházejícího do vojenské služby, musíme se dívat s hlediska nikoli kauzálního, které hledá jen jednu nebo několik málo příčin a vlivů, nýbrž kondicionálně budeme hledat řadu vlivů, které se navzájem prolínají, doplňují a paralyzují.

Kdybychom chtěli sestavit přehlednou tabulku vlivů, které působí obecně, dostali bychom asi tento výpočet:

1. vlastnosti a schopnosti vrozené a dědičné,
2. vlivy výchovy rodinné,
3. vlivy výchovy školní,
4. vlivy výchovy mimoškolní, náboženské, kulturního prostředí, sebevýchovy a v poslední době ovšem i branné výchovy,
5. vlivy tělovýchovy, sportu, členství v tělocvičných spolcích,
6. vlivy přírodního prostředí,
7. vlivy sociálního prostředí, zvláště chudoby nebo bohatství,
8. vlivy poměrů zdravotních a životosprávy,
9. vlivy působené národní povahou nebo původem z určitého kraje,
10. vlivy působené povahou povolání,
11. vlivy politického života, příslušnosti k politickým stranám a vliv tisku,
12. povšechné vlivy a úkazy dnešní doby, zvláště podmínky pracovní.

Při všech těchto různých kategoriích nalezneme vlivy, které působí buď kladně nebo záporně ve smyslu jejich ocenění vhodnosti pro vojenskou službu. Výpočet ovšem považujeme za demonstrativní, snažící se zachytit vlivy, které působí obecně a nejdůraznějším způsobem.

V dalších odstavcích pokusíme se osvětlit působení tohoto scuboru různých vlivů a sledovat jejich účinky při utváření vlastností mladého muže, přicházejícího do vojenské služby.

Vlastnosti vrozené a dědičné.

První základ povahy člověka pramení z dědičnosti. Po této stránce se v nováčkově odrážejí vlastnosti a schopnosti celých generací, které se v určitém rodě udržují jako znaky stálé nebo atavistické. K tomu mohou přistoupit jen náhodně vrozené vlastnosti jeho přímých rodičů nebo pouhá jejich dispozice nebo indispozice v dobách pro zplození a vývoj individua důležitých. Vrozené a dědičné vlastnosti jsou tak různotvárné, že by se vymykalo z rámce tohoto pojednání, kdybychom se jimi chtěli zabývat jen trochu podrobně. Nutno si také uvědomit, že se tyto vlastnosti a schopnosti ve věku, kdy dostáváme mladého muže do vojenské výchovy, projevují již jen částečně, protože za 20 let jeho života na něj působilo velmi mnoho jiných vlivů, o nichž bude dále pojednáno.

Vlivy výchovy rodinné.

Rodinná výchova má neobyčejně významný účinek na utváření charakteru mladého člověka. Jí mohou být redukovány i některé špatné vlastnosti. To ovšem ve spořádané rodině. Leč i ve vojenském životě se jeví následky dnešního poklesu morálky manželství, které působí zlobně na děti ve věku, kdy by byly nejpřístupnější blahodárným účinkům spořádaného rodinného života. Škodlivě se projevuje i předčasná ztráta rodičů nebo brzký odchod z rodinné podřízenosti. Dobrá rodinná výchova dává jedince, kteří jsou uvyklí kázni, pospolitosti, šetrnosti, pracovitosti, střídmosti, udržování svých věcí v pořádku, ale pěstuje i zdvořilost, upřímnost, oddanost představenému, obětovnost, lásku k vlasti a věrnost státní myšlence.

Bez ohledu na národnost a krajinný původ možno pozorovat, že rodiny, jejichž existenčním základem je držba nemovitého majetku, dávají více najevo své kladné stanovisko k branným potřebám státu, protože v branné moci vidí i záruku bezpečnosti svého majetku.

Spořádaná rodina vidí ve vojenské výchově i další pokračování rodinné výchovy a váží si jí, předpokládajíc, že otuží její syny i tělesně, že zvyknou jednání s cizími lidmi, dá jim poznat jiné kraje a jiné způsoby života, že je obohatí zkušenostmi a rozšíří jejich duševní obzor.

Zvláště pevné charaktery najdeme mezi jedinci, kteří nejen dlouho podléhali rodinné kázni, ale i přispívali svou prací k její výživě. Tato skupina je téměř obecně povahově již vyhraněna a má značný smysl pro povinnost a odpovědnost.

Jako záporné vlivy nesprávné rodinné výchovy můžeme především uvést, že se v některých rodinách věnuje dětem přepjatá péče, takže jsou soustavně rozmazlovány. To se pak projeví i ve vojenském životě. Takoví branci nemají dosti samostatnosti a odolnosti proti tvrdším životním podmínkám.

Zvláštní zmínku nutno věnovat dětem nemanželským, které hlavně na venkově jsou vydány různým ústrkům a často i bledným životním podmínkám. Jako vojáci jsou pak někdy nedůvěřiví k svému okolí, nepřístupní, často i zanedbaného vzdělání i tělesného vývoje.

Vlivy školní výchovy.

Pokračováním a doplněním rodinné výchovy je docházka do škol. Školní výchova, její kvalita i kvantita se význačně projevuje na tělesných i duševních vlastnostech a schopnostech našich branců. Školní tělo-

cvik má dobrý vliv na získání tělesné pružnosti a obratnosti, ježto se provádí právě v době, kdy tělo dítěte je ve vývoji. Nedostatek školní výchovy se nejlépe ukazuje u negramotných, kteří nejenže jsou duševně zaostali, ale i tělesně neobratní. U těch, kteří vychodili jen obecnou školu, je již větší časový odstup mezi školou a vojnou. Pozdější vlivy zatlačují u nich výsledky školní výchovy více než u těch, kteří pak ještě ve vzdělání pokračují.

Vlivy výchovy mimoškolní.

Vliv kulturního prostředí měst a velkých průmyslových středisk se projevuje kladným i záporným způsobem na branné vlastnosti mládeže. Velkoměstský člověk, žijící v samém ohnisku nových myšlenek a snah, stává se přizpůsobivějším změněným poměrům, což se projevuje s výhodou i ve vojenském životě. Velké město dává svým obyvatelům možnost rozšířit duševní obzor všemi druhy kulturních a civilizačních zařízení, čímž se zvyšuje nejen vzdělanost jedince, ale i jiné jeho intelektuální vlastnosti, jako rychlost postřehu, správnost úsudku, rychlé rozhodování, jisté vystoupení a p. Velkoměstský nováček si někdy přináší i jistou veselost, která bývá podkladem dobrého ducha v jednotce. Zvyklost společenskému, po případě velkoměstskému životu podmiňuje organizování různých zábavních i sportovních kroužků a jejich členové nejenže mají již určité představy o klubové kázní, ale namnoze zvykli již také ovládat své druhy, což je dobrým předpokladem k rozvinutí velitelských schopností. U velkoměstských lidí je častá i vyšší tělesná vyspělost, protože se tělesné kultuře věnovali methodicky a soustavně pod vedením odborníků. I co se týče všeobecného vzdělání, možno obyčejně zjistit převahu u těch, kteří ho nabyli ve velkém městě, proti venkovánům, i při stejném jeho rozsahu. Spolupůsobí tu množství mimoškolních vzdělávacích prostředků.

Velkoměsto má však i deformační vliv na své obyvatele. Navyklý vysoký standard kulturní i materiální není možno plně uspokojit v poměrech vojenského života. To působí nespokojenost a někdy i pohrdání vojenskou službou. Značné životní zkušenosti a protřelost světem svádí ke snaze vyhnout se nepříjemným povinnostem. Veselý způsob života působí někdy i lehkomyšlné pojmání vojenských povinností. Velkoměstský život na jedné straně usnadňuje pěstování společenských styků, na druhé straně vychovává k sobectví a prospěchářství. Sport někdy je prováděn jednostranně, pasivně nebo zdánlivě, takže nemá žádoucích účinků na harmonický vývoj celého těla, naopak působí různé deformace. Rodinná výchova namnoze je volnější než na venkově.

Naproti tomu branec, přicházející z venkova, zejména pak z nižšího kulturního prostředí, nemá obyčejně obratnosti, pružnosti a vnímavosti městského člověka, ježto na venkově plyne život volněji, bez valných vzrušení a podnětů k stálým změnám duševních reakcí. Nedostatek společenských styků dělá venkovana někdy až samotářským. Přes to způsob života v méně kulturním prostředí vtiskuje brancům i mnoho cenných vojenských vlastností. Venkovský člověk je zvyklý pravidelné a tvrdé práci. Je sice konservativnější, v chápání nových věcí pomalejší, zato však svědomitější a vytrvalejší. Jeho menší životní praxe působí, že je i ovladatelnější. Má však vzhledem k tomu méně velitelských vlastností. V celku však venkovští branci nahrazují menší rozhled jinými cennými vojenskými vlastnostmi.

Vliv náboženství.

Na vlastnosti českých branců má náboženství vliv jen v řidších případech. Pokud však možno jeho vliv pozorovat, je účinek náboženského citění příznivý pro rozvoj kladných vojenských vlastností. Branci nábožensky založení vynikají skromným vystupováním, větším porozuměním pro povinnost, svědomitostí, spolehlivostí, oddaností a poslušností. Větší vliv má náboženství na brance z východních krajů státu, ale setkáváme se u nich s jistou pasivností, při čemž je těžko rozhodnout, zda je způsobena vlivy náboženství, kmenovou nebo regionální povahou nebo nižší inteligencí.

Vliv tělovýchovy.

Tělesná výchova a pěstování sportu má vliv nejen na tělesné, ale i duševní a zvláště mravní vlastnosti, které se zpravidla vyvíjejí kladně pro vojenskou službu. Tělovýchova otužuje tělo cvičenců, čímž se stávají odolnějšími a otužilejšími proti fyzické námaze i ve vojenské službě. Učí své členy sebeovládání, ukázně a uceluje charakter mladých lidí. Vštěpuje jim smysl pro povinnost a odpovědnost. Cvičenci zpravidla i rychleji chápou, snadněji se učí a snáze se přizpůsobují. Mají nesporně větší sebevěru a z ní plyne i větší iniciativnost a zájem o vojenskou službu. Dovedou správně hodnotit své síly. Vojini, kteří se tělovýchovou nezabývali, jsou obvykle méně iniciativní, mnohdy lhostejní, těžkopádní a nerozhodní. Bylo by ovšem záhodno důkladněji prostudovat, zda tyto vlastnosti nebyly u nich vrozené a zda právě pro ně nepocítili nikdy touhy věnovat se tělovýchově.

Členství v tělovýchovných spolcích nese s sebou i mravní povznesení, zájem o vzdělání a získávání nových zkušeností, abstinenci a p. Ve většině tělocvičných spolků se pěstuje i loyální citění ke státu a k jeho armádě, čímž branci přicházejí do vojenského života mravně připravenější.

Tělovýchova pěstovaná tělocvičnými spolky bude ovšem ještě daleko prohloubena a ještě více přizpůsobena potřebám vojenské služby právě zahajovanou brannou přípravou mládeže.

Vlivy přírodního prostředí.

Podobně jako lidská kultura nevznikla ani v tropech, kde jsou pohodlné podmínky k uhájení živobyti, ani v studeném pásmu, kde boj o život vyčerpává člověka úplně, nýbrž v mírném pásmu, kde sice uhájení životní existence nutí člověka k vynalézavosti, nevyčerpává jej však úplně, podobně je tomu i při působení přírodního prostředí na utváření branných vlastností mužské mládeže. Branci ze zvláště příznivého přírodního prostředí, z úrodných rovin s mírnými povětrnostními podmínkami jsou sice tělesně velmi zdatní, leč uvyklí vyšší životní úrovni a drsné povětrnostní vlivy horského klimatu snášejí hůře než branci, kteří vyrostli v horském prostředí. Tito však, i když jsou velmi otužilí a odolní proti námahám, jsou zpravidla slabších tělesných konstrukcí a také duševně méně rozvinutí. Zdá se proto, že nejlepší vojenské vlastnosti mají branci, kteří přišli z venkovských krajů středohorských, jimž drsnější životní podmínky dávají tělesnou odolnost, houževnatost, pracovitost a poctivost, ale nevyčerpávají je nadměrně, a nedovolují jejich změknutí a zchoulostivění.

S přírodním prostředím je v souvislosti i prostředí kulturní. Hustota měst a vyvinuté školství působí i k vyšší duševní úrovni branců z roviných krajů, což brancům z hor často chybí, a proto i jejich inteligence a duševní rozhled bývá nižší, povahy bývají i uzavřené a k novým a neznámým věcem nedůvěřiví.

Vlivy prostředí sociálního.

Podobně jako tomu bylo u různého přírodního prostředí, působí i vlivy podmíněné sociálním prostředím, z něhož bravec vyšel. Jsou to hlavně účinky bohatství a chudoby. Bohatství působí k zchoulivosti, k návyku vysokému životnímu standardu. Příslušníci zámožných tříd často, i když se věnují tělovýchově, činí tak více pro ukrácení času, nebo aby splnili požadavky konvenčních společenských styků, nikoli pro věc samu. Mimo to pěstují často sporty, které nemají zvláštní tělovýchovné hodnoty, jako stolní tenis, pohodlnou turistiku a p. Nejsou proto po stránce tělesné všichni dobře připraveni, ačkoli většinou jsou dobře urostlí. Mají často i málo dobré vůle snášet tvrdší vojenský život.

Naopak branci z nejchudších vrstev obyčejně těžkou, vysilující práci při nedostatečné výživě nedospěli k harmonickému tělesnému vývoji a odolnosti, kterou vojenská služba vyžaduje.

Největší procento našich branců však přichází z vrstev střední zámožnosti, které nejsou zhýčkány a rozmazleny blahobytem, ani nejsou vyčerpány bojem o uhájení životní existence. Jsou zvyklí prostým životním poměrům a soustavné práci. Tělesnou výchovu prováděli většinou opravdově a soustavně. Ve středních vrstvách najdeme i nejvíce vlasteneckého citění a pochopení pro potřeby státu. Rodinná výchova je u nich také nejpevnější.

S životním standardem jsou v přímé souvislosti i podmínky zdravotní a životosprávné.

Vliv národní příslušnosti.

V naší armádě, která je složena z příslušníků několika národností, bude obzvláště důležité sledovat vliv národní povahy na branné vlastnosti našich vojáků.

Jako všeobecné tělesné vlastnosti českých branců možno uvést, že jsou fyzicky velmi zdatní, vzrůstu středního a nadprůměrného (přes 169 cm). Tělesným námahám a nepříznivé povětrnosti se rychle a dobře přizpůsobují, při čemž zvláště vynikají nováčci venkovští. Jsou dobře způsobili k velkým pochodovým výkonům.

Vojenský život přijímají vesele, ale s toužou radostí očekávají návrat do občanského života. Touží po poddůstojnických hodnostech a snadno je získávají svou duševní vyspělostí, bystrostí, chápavostí, snaživostí a ctižádostivostí, jakož i ochotou k mimořádným výkonům. Povahou jsou veselí, ale umírnění. Národnostně, sociálně i nábožensky jsou snášenliví, ač rádi dávají ostatním národnostem najevo svou duševní převahu. Většina jich má velmi dobré školní vzdělání a touží ještě po dalším. Jsou velmi družní a ochotní ke vzájemné pomoci. V letech, kdy přicházejí do vojenské služby, nejsou někteří povahově dosud ustálení. Potřebují pev-

ného, nikoli však tvrdého vedení. Kázni se podrobují obzvláště ochotně tehdy, je-li jim znám účel požadavků na ně kladených. Český branec, zvláště inteligentnější, těžko nese hrubé zacházení a ponižující tresty. Má neobyčejně vyvinutý smysl pro rovnost a spravedlnost. Udělování výhod jednotlivcům nebo jistým skupinám těžce snáší. Velitele si váží toho, který jej předčí inteligencí, odborným vzděláním a zkušenostmi.

Slovenští branci jsou tělesně velmi dobře způsobili k vojenské službě. Těžkým námahám odolávají snad ještě lépe než Češi. Z valné části jsou vyšší, kostnaté postavy a dobrého zdraví. Jsou svědomití, důkladní, upřímní a dobrosrdeční. Jsou nenároční a velmi spořiví. Je však na nich znát, že vyšli z kulturních a sociálních poměrů, které, ač se stále lepší, nejsou dosud na žádoucí výši.

Většina rusínských branců je v občanském povolání drobnými rolníky a zemědělskými nebo lesními dělníky. Jsou proto zvyklí těžké, namáhavé práci. Pobyt pod širým nebem je otužil i k snášení nepříznivých povětrnostních vlivů. Tělesné konstrukce jsou však v mnoha případech slabší, jsou menších postav a na některých z nich se jeví známky nedostatečné výživy.

Jako všeobecné tělesné znaky německých branců možno uvést, že jsou zpravidla tělesně značně vyspělí a snadno se přizpůsobují požadavkům a námahám vojenské služby. Jsou značně otužili vlivem pěstování sportů, zvláště zimních. Jsou obratní, vytrvalí až houževnatí. Na mnohých jsou patrné i příznivé výsledky dobrovolné předvojenské výchovy a turistiky. Všeobecně jsou značně inteligentní a duševně vyspělí. Touží i po dalším vzdělání. Jsou veselé povahy a mají smysl pro jemný humor. Jsou družní a kamarádští. Jsou-li osamoceni v prostředí jiných národností, s počátku to sice dosti těžko nesou, brzy však přivyknou. S ostatními národnostmi se dobře snášejí. O vojenskou službu jeví neobyčejný zájem, mají smysl pro řád, přesnost, povinnost a pořádek. Většinou mají již vrozený smysl podřizovat se autoritě.

Branci maďarské národnosti jsou všeobecně průměrně zdatní a mají dobré fyzické schopnosti, zvláště vytrvalost, povoláním jsou z největší části rolníci a zemědělské dělníci. Jsou zvyklí namáhavé práci, která nevyžaduje velkého duševního soustředění. Velmi rádi jezdí na koni a jsou odvážnější a energičtější jezdci než ostatní nováčci. Jinak jsou však méně hbití. Požadavkům vojenské služby, zvláště kázni, se lehce přizpůsobují a dobře snášejí vojenský život. Mají velkou úctu k představenému. Imponuje jim rázný velitel, zejména takový, který dovede vhodně dát najevo, že to s nimi myslí dobře.

Vliv povolání.

Ve většině povolání najdeme typ podnikatele a zaměstnance. Toto postavení v povolání má ovšem rozdílný vliv i na utváření povahy. Je přirozené, že ve věku, kdy branci přicházejí do vojenské služby, bude jich malá menšina samostatnými podnikateli. Tento poměr však bude již značně změněn, když přijdou jako záložníci vykonat první cvičení ve zbraní. Tu již procento samostatných podnikatelů značně stoupne. Vliv postavení v povolání je asi tento: Mladý muž, který až do příchodu do vojenské služby žil v poměru závislosti námezdné nebo ve školské výchově, má i jako voják větší schopnosti k poslušnosti a plnění rozkazů než

k ovládání ostatních — k velení. Často se musí hodně nutit, aby dosáhl náležitých velitelských vlastností, je-li vzhledem k svým ostatním vlastnostem vybrán k funkci poddůstojníka nebo důstojníka v záloze. Naopak zase samostatnému podnikateli je těžko být poslušným mladších a v praktickém životě méně zkušených velitelů. Jako velitelé jsou rozhodní, rozvášní a snaží se účelně pracovat, jak byli uvykli při řízení svého podniku. Dovedou obyčejně udržet kázeň bez příkrého zasahování. Mužstvo si jich váží a důvěřuje jejich zkušenostem.

Všimneme-li si vlivu, jak působí jednotlivé druhy povolání, můžeme v hlavních rysech konstatovat asi tyto výsledky:

U řemeslníků najdeme dva typy, a to řemeslníka venkovského a městského. Venkovský řemeslník se často blíží typu zemědělce a někdy s ním i splývá, protože vedle řemesla namnoze má i nemovitý majetek, třeba malé polní hospodářství. Řemeslník městský se často blíží typu továrního dělníka, zvláště jestliže podle druhu svého řemesla a majetkových poměrů nemá naději, že by se mohl osamostatnit. Zvláštní povaha řemeslné práce zanechává však na obou určité stopy. Výkon řemesla předpokládá jistou dovednost a nutí k intenzivnějším duševním pochodům. Proto řemeslník bývá bystřejší, chápavější a schopnější samostatnějšího úsudku než prostý dělník. Vojenskou kázeň řemeslník přijímá ochotně, ježto již z občanského života je zvyklý tužší podřízenosti, protože z valné části pracuje ve vlastní rodině nebo v menší dílně, kde vliv mistrův působí bezprostředněji než ve velké továrně. Řemeslníci doplňují také z valné části i sbor děle sloužících poddůstojníků. Důvody pro to jsou, že při svých dobrých vojenských vlastnostech touží po získání povolání vyšší úrovně, jehož jim často poměry nedovolují dosáhnout v civilním povolání.

Zemědělci mají svůj osobitý ráz podmíněný přírodním venkovským prostředím, způsobem zemědělské práce, připoutaností k půdě a majetkovými poměry. Tvrdá práce ve volné přírodě otužuje jejich tělo, jsou odolní i proti vlivům povětrnosti i proti tělesnému strádání, jako hladu, únavě i bolesti. Zemědělská práce nevyžaduje zvláštní rychlosti, proto i oni bývají v pohybech pomalejší, ale důkladní. K vojenství mají úplně kladný poměr, protože v něm vidí záruku bezpečnosti majetku proti nepříteli vnitřnímu i vnějšímu. Výcvik sledují se zájmem, uvažují o všem, co nového vidí, a rádi to srovnávají se skutečnostmi jim běžnými. Do vojenského života přicházejí mravně dobře připravení, protože na venkově je ctí být vojákem a vojenská tradice se v zemědělských rodinách pevně udržuje.

Príslušníci obchodního stavu si přinášejí do vojenského života čilost, obratnost, úslužnost, podnikavost a iniciativnost, spojenou s dobrou poměrně fyzickou zdatností. Obyčejně vyrostli v dobrých hmotných poměrech. Práce spojené s provozováním obchodu nutí k přemýšlení, vyžaduje pohybu i fyzické práce, ale ne vyčerpávající. Z jemných odvětví (lahůdkáři, střížní obchod) nahrazují menší tělesný pohyb sportem. Mají dobrý smysl pro organizační práce i celkovou organizaci vojenského zřízení. Proto se jimi ze značné části doplňují poddůstojnické školy a ovšem i místa kancelářských písařů a p.

Do skupiny svobodných povolání a veřejných služeb zahrnujeme různá povolání, jejichž společným znakem je podmínka delšího školského

studia. Proto sem zahrnujeme i studenty, byť dosud výdělečné povolání nevykonávali. Naše intelligence již celkem přijala myšlenku brannosti za svou, ke skutečnému praktickému vojenskému životu však zaujímá dosud nejasné stanovisko. Náš inteligent se poměrně těžko vpravuje do vojenského prostředí. Mnoho vojenských zařízení se mu zdá neúčelných. Studie vypěstovaly v něm individualitu, nerad se podřizuje drobné kázní. Uznává sice potřebu kázně a organisace, ale poměrně těžko nese, je-li jedním jejím členem bez vynikajícího postavení. Zvláště strohou kázeň snáší nepříjemně, zato však ochotně a radostně plní všechny své povinnosti, je-li s ním vlídně zacházeno, není-li mu bráno sebevědomí a projeví-li velitel zájem i o jeho občanské povolání. Nemiluje zevních projevů formální kázně. Co se týče absolventů různých školských stupňů, vysokoškoláci jsou vážnější, opravdovější a zdůrazňují více kladné stránky vojenského zřízení než středoškoláci. Nechuť k drobné kázní je však u nich ještě výraznější, podrobují se jí však celkem oddaně. Rozdíl zde není působen snad ani tak stupněm vzdělání, jako tím, že vysokoškolák přichází do vojenského života ve vyšším věku.

Úplnému tělesnému i duševnímu rozvinutí továrních dělníků brání specialisace práce v moderním průmyslovém podniku. Dělník je při výrobě účasten jen jedním výsekem práce. Jinak však pobyt v městském prostředí mu dává příležitost získat širší rozhled. Některé obory však, zejména kovodělné a jiné, které vyžadují vysoké tělesné zdatnosti, dodávají také brance tělesně velmi zdatné. Tovární dělníci přivyknou poměrně snadno kolektivnímu vojenskému životu, ježto jsou zvyklí střídání pracovního místa a život v hlučné továrně usnadňuje jim přivyknutí hromadnému vojenskému soužití. Rádi přijímají novoty a rychle se do nich vpravují, někdy po nich i touží. Tíže se srovnávají s pravidelně usměrněným vojenským životem, protože navykli většinou disponovat úplně svobodně svým volným časem.

Pomocní dělníci pocházejí pravidlem z nejnižších společenských vrstev, kde nebylo peněz ani na vyučení řemeslu, nebo jsou to jedinci intelektuálně nebo povahově slabší, kteří neměli ani chuti ani schopnosti něčemu se vyučit. Zato však těžkou prací jsou utvrdlí, houževnatí a vytrvalí. Kázní se podrobují málo ochotně. Mnozí z nich nemají pocitu odpovědnosti ani přesvědčení o nutnosti vojenského zřízení.

Všeobecné úkazy a vlivy dnešní doby.

Povaha dnešní doby, která je stále ještě ve znamení hospodářské krise, zasahuje svými vlivy i do vojenského života. Především nutí mnoho mladých lidí, aby hledali ve vojenském povolání životní zaopatření. Proto jich část přichází do vojenského života již s úmyslem, že se stanou déle sloužícími poddůstojníky. Na ně má ovšem tato snaha dobrý vliv a podněcuje je k tomu, aby prokázali své schopnosti.

Nepríznivěji ovšem působí, že někteří přicházejí do vojenského života s nechutí plynoucí z nutnosti opustit dobré místo, bez záruky, že si je po vojně opět opatří. Pochopení veřejnosti k obětem, které mladý muž přináší výkonem vojenské služby státu, a vůbec zlepšující se poměry na trhu práce ovšem silně tyto vlivy omezují.
